

BROKEN HILL SALDIRISI

Orhan ÖZCAN

Broken Hill Saldırısı, Avustralya'nın Yeni Güney Galler Eyaleti'nde Broken Hill maden kasabasında meydana gelmesi nedeniyle literatürde *Broken Hill Savaşı* (*Battle of the Broken Hill*) ismi verilmiştir. Saldırı, 1 Ocak 1915'te Avustralya'da yaşayan iki Müslüman göçmenin Broken Hill-Silverton seferini yapmakta olan trene gelişigüzel ateş etmesiyle meydana gelmiştir. Hadise, ilk başta münferit kriminal bir vaka gibi görünse de ateş edenlerin Müslüman kimliğine sahip olması ve ölü ele geçirilen şahısların üzerlerinden Osmanlı Devleti'nin cihat çağrısına uyan emare ve dokümanların çıkması hadisenin uluslararası bir boyut kazanmasına neden olmuştur. Günümüzde Avustralya literatüründe Broken Hill Saldırısı, ABD'de yaşanan *11 Eylül Saldırısı* (2001)'ndan sonra Avustralya'daki İlk İslami Saldırı olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Avustralya literatüründe her ne kadar *Broken Hill Savaşı* ismi verilmiş olsa da yaşanan vakanın savaş ya da çatışmadan ziyade saldırı niteliği taşımasından dolayı çalışmanın başlığı *Broken Hill Saldırısı* olarak isimlendirilmiştir. Çanakkale Savaşı öncesi Avustralya topraklarında meydana gelen Broken Hill Saldırısı, Avustralya'nın savaşa asker göndermesinin kamuoyu nezdinde "haklı olduğunun" zeminini hazırlarken Avustralya'da toplumsal olarak propagandanın ne kadar

kaygı verici boyutlara taşındığını göstermesi açısından ibret vericidir.

Gool Baldsha Muhammet (Gool Baldsha Muhammad/Kul ya da Gül Mehmet Afgan Müslüman-40 Yaşında) ve Molla Abdullah (Mulla Abdullah/Hintli Müslüman-60 Yaşında) isimli iki Müslüman Avustralyalı, uzun süredir göçmen olarak Avustralya'da yaşamaktadır. Yerli literatürde Kul Mehmet ismiyle bilinen Gool Baldsha Muhammet, dondurma satıcısıdır. Molla Abdullah ise deve çobanı ve kasap olmasının yanı sıra Avustralya'da yaşayan Müslüman çevrede molla (din adamı) olarak bilinmektedir.

1 Ocak 1915'te Kul Mehmet ve Molla Abdullah, yılbaşı kutlaması için Broken Hill-Silverton Seferini yapan trenin geçişi esnasında pusu kurdukları mevkiden, yolculara rastgele ateş ederek hadisenin fitilini ateşlemişlerdir. Trende, Avustralya'nın bağımsız olmasını (1 Ocak 1901) kutlamak amacıyla Manchester Birliği Bağımsız Oddfellows Tarikatı'ndan yaklaşık 1.200 kişi yolcu bulunuyordu. Broken Hill'i henüz 3 km geçmiş olan trene, hâkim bir tepeden ateş edilmiştir. Yolcular ilk etapta silah seslerini duyduklarında yılbaşı kutlaması sanmışlardır ancak açık vagon içinde bazı yolcuların vurularak yere düşmesiyle olayın bir saldırı olduğu anlaşılmıştır. Saldırıda, çeşitli yaş ve cinsiyetten dört kişi ölmüş ve yedi kişi de yaralanmıştır.

Broken Hill Saldırısında ölü ve yaralı sayısı ile ilgili değişik

sayılar telaffuz edilmekle birlikte Bernard Gaynor'un *On Target Dergisi*'nde kaleme aldığı makalede, ölü sayısını üç ve yaralı sayısını yedi olarak vermiştir. Chris Coulthard Clark da Avustralya Savaşları Ansiklopedisi'nde ölü sayısını üç ve yaralı sayısını altı kişi olarak belirtmiştir. Abu Bakr Sirajuddin Cook ise *Molla Abdullah, Molla mı? İddiaların ve Delillerin Yeniden Değerlendirmesi* isimli kapsamlı çalışmasında, ölü sayısını dört ve yaralı sayısını yedi olarak vermiştir. Christine Stevens de Molla Abdullah biyografisinde ölü sayısını dört ve yaralı sayısını yedi olarak belirtmiştir.

Tren, ateş edildiği esnada hız kesmeden devam etmiş ve olay mahallinden uzaklaştıktan sonra durmuştur. Trene ateş eden şahıslar, bölgeden kaçarak uzaklaşırken olayın duyulması üzerine eyaletin asayişinden sorumlu yetkililer (asker, polis) ve yerel halktan oluşan silahlı bir ekip kaçakları aramaya başlamıştır. Sürek avının sonunda kasabayı çevreleyen kayalık bir tepenin etrafında görülen zanlılar, ateş altına alınmıştır. Yaşanan kısa süreli çatışmada eyalet asayişinden sorumlu bir kişi yaralanmış, dondurma satıcısı Kul Mehmet ölü ele geçirilmiştir. Molla Abdullah ise ağır yaralanmış, ele geçirilmesinin ardından hastanede ölmüştür. Böylece 1 Ocak 1915'te saat 10.00'da başlayan çatışma, gece yarısı iki zanlının ölü ele geçirilmesiyle son bulmuştur.

Polisin yaptığı üst aramasında ölü ele geçirilen Kul Mehmet'in

göğsünden *Türk Bayrağı* çıkar-
ken Molla Abdullah'ın üzerinde
Kuran, Sultan'ın Emrine İtaattir
notu bulunmuştur. Türk bayrağı
polis tarafından alınmıştır. Günü-
müzde Sydney Polis Müzesinde
bulunmaktadır. Ayrıca Molla Ab-
dullah'ın üzerinde, yerel sağlık
müfettişliğinin helal et kesme-
sinden dolayı kendisine verilen
cezalara kızan ve Osmanlı İm-
paratorluğuna bağlılığını kaleme
aldığı bir notta bulunmuştur. Bu-
nun dışında üzerinden çıkan si-
lah, bıçak ve bayrak gibi kanıtlar
Sidney Polis merkezine gönderil-
miş ve Yeni Güney Galler (NSW)
Polis Müzesinde korunmaktadır.
1920'de çıkan bir Avustralya ga-
zetesinde eşyalar, *Türk İsyasının*
Kalıntıları olarak tanımlanmıştır.
Günümüzde Adalet ve Polis Mü-
zesinin (Justice&Police Museum)
koleksiyonları arasındadır.

Kul Mehmet'in üzerinden çı-
kan notta ise *Türk Padişahın teba-
ası olarak hareket ettiği* notu bu-
lunmuştur. Bu nedenle trene ateş
eden iki Müslümanın, Türk ol-
dukları düşünülmüştür. Olayın ar-
dından toplanan halk, Müslüman
toplumunun yaşadığı muhitlere
yürüyüşe geçmiş, öfke ve intikam
içeren sloganlarla protesto göste-
rileri düzenlerken bazı yerlerde
Müslümanlara karşı silahlı saldı-
rılar da gerçekleşmiştir. Hadise,
tam olarak Yeni Güney Eyaleti
ve diğer Avustralya eyaletlerinde
infial etkisi yaratmıştır. Saldırı
sonrasında Avustralya'da yaşayan
Alman toplumu da saldırılarda
bulunulmuştur. Avustralya'da ya-
şayan Almanlara saldırının temel
nedeni ise Birinci Dünya Sava-
şı'nı Almanya'nın çıkarmış oldu-

ğunun düşünülmesi ve Osmanlı
Devleti'nin Almanya'yla aynı
ittifakta bulunuyor olmasıdır. Bu
olay akabinde Avustralyalılar, Al-
manların yaşadığı kulüp ve evleri
yakmış, Alman kökenli halkın ya-
şadığı yerlerde taşkınlık yapmış-
lardır.

Broken Hill Saldırısı, Türk ve
Avustralyalı pek çok tarihçi tara-
fından farklı bakış açılarıyla de-
ğerlendirilmiştir. Saldırı, ilk defa
Hikmet Feridun Es'in 5 Haziran
1967'de "*Avustralya'da Çanak-
kale*" isimli makalesinde yer ve-
rilirken "*Kahraman İki Türk*"
olgusu oluşturulmuştur. Rahmi
Doğanay, "*Çanakkale Zaferi'nin*
Türk ve Dünya Tarihi Açısından
Sonuçları", N. Fahri Taş'ın "*Bi-
rinci Dünya Savaşı Çanakkale*
Muharebelerinin Avustralya'da
Doğurduğu Sorunlar" isimli ça-
lışmalarının yanı sıra tarihçi ve
diplomat Bilal Şimşir'in "*1915*
Çanakkale Savaşı ve Türkiye-A-
vustralya İlişkileri" isimli ma-
kalesinde Kahraman *İki Türk*
kavramı işlenmiştir. Bilal Şimşir,
Avustralya'da diplomat olması
nedeniyle Broken Hill'de saldı-
rının gerçekleştiği yerde bir anıt
yapılması talebini, dönemin be-
lediye başkanı Mr. Black'e iletmiş-
tir. Diğer yandan saldırıyla ilgili
günümüzde yapılan çalışmalar,
kahraman iki Türk efsanesinden
hadisenin bir komplo olduğu yön-
nünde bir değişime uğramıştır.
Emre Saltık "*Anzak Komplosu*"
adlı çalışmasında, saldırının
Avustralya'nın Büyük Britan-
ya'nın yanında Birinci Dünya Sa-
vaşı'na katılma isteksizliğine kar-
şı kurgulanmış bir komploda izah
etmiştir. Sinan Kıyanç, "*Broken*

*Hill'den Çanakkale'ye: Avustral-
ya'da "Düşman" İmajının Do-
ğuşu*" isimli eserinde de komplo
olgusuna dikkat çekmiştir. Türki-
ye'de Broken Hill hadisesi, edebi-
yat ve sinema alanında da *Kahra-
man İki Türk* olgusuna benzer bir
yaklaşımla konu edinmeye devam
edilmiştir. Avustralya literatürün-
de saldırı, Abu Bakr Sirajuddin
Cook'un "*Mullah Abdullah, A*
Mullah? A Reassessment of the
Assertions and the Evidence" adlı
çalışmasında yer almış ve saldırı
tarihsel boyutundan ziyade dini
perspektiften ele alınmıştır. Clark
Chris Coulthard, *The Encyclopa-*
edia of Australia's Battles isimli
ansiklopedi çalışmasında yer ve-
rirken Bernard Gaynor, "*100th*
Anniversary of First Islamic At-
tack in Australia" isimli çalışma-
sında Avustralya'nın 11 Eylül'ü
benzetmesinde bulunmuştur.

Zanlıların vatandaşlara neden
ateş ettiği, milliyetleri ve saldırı-
nın arkasında kim ya da kimlerin
olduğu hâlâ tartışma konusudur.
Saldırıda bulunanların Müslüman
olması, saldırganların üzerinden
sultana bağlılık notu, Türk bay-
rağı gibi belge ve kanıt değeri
taşıyan delillerin çıkması hadise-
nin iki toplum arasında bir savaş
olduğu üzerine bir olgu yaratmış-
tır. Saldırı Avustralya'da, Broken
Hill Savaşı olarak isimlendiril-
miş çatışmasının yaşandığı yere,
Türklerin Vurulduğu Kaya ismi
verilmiştir. Avustralya tarihin-
de yaşanan hadise her ne kadar
Broken Hill Savaşı (Battle of the
Broken Hill) olarak bilinse de bir
savaş olmaktan ziyade saldırı,
hadise ya da çatışma olarak isim-
lendirilebilir. Günümüzde Broken

Hill Saldırısının anısını canlı tutmak için olayın yaşandığı mevkide Kul Mehmet'in dondurma aracının bir replikası bulunmakta olup Türk bayrağı, sultana bağlılığı belirten evrak ve olay günü çekilen fotoğraflar polis müzesinde sergilenmektedir.

Sosyal psikoloji, iletişim ve propagandanın önemli bir argümanı haline gelen ikna etme/edilme; çatışma, savaş, uluslararası sorunlar ve politika gibi toplumsal olgularda başat bir rol oynamıştır. Birinci Dünya Savaşı'yla ulusların küresel çapta varoluş mücadelesine kalkıştığı bir süreçte, var olan düşmanlıkların kışkırtılması ya da yeni düşmanlıkların ortaya çıkmış olması tarihsel ve sosyolojik bir vakadır. Savaş ve afet gibi toplumsal, iktisadi ve politik kırılma dönemlerinde politik yapılar, vatandaşlarından lükslerinden vazgeçmesi ya da üzerinde yaşadığı topraklar için fedakârlık göstermesini bekler. Bu açıdan Avustralya'da 1 Ocak 1915'te gerçekleşen olay; propaganda, ikna ve toplumsal bir provoke nin örneğini içermesi açısından dikkat çekicidir. Elde yeterince kanıt olmamakla birlikte kışkırtma özelliği ağır basan bu olayın perde arkasında Avustralya'nın savaşa katılma nedeni üretildiği ortadadır. Saldırının Avustralya toplumunda, Osmanlı Devleti ve Müttefikleri Almanya'ya karşı bir nefret kıvılcımı yarattığı şüpheye yer bırakmayacak açıklıktadır. Saldırı, Avustralya'nın Büyük Britanya'nın yanında Birinci Dünya Savaşı'na katılma nedenelliğini üretmede bir adım olmanın yanı sıra toplumsal hafıza ve

kimlik inşasında bir rol oynamış olabilmesi de değerlendirilmesi gereken diğer konulardır. Birinci Dünya Savaşı esnasında Avustralya topraklarında meydana gelen *ilk ve tek hadise* olmasının yanı sıra günümüzde Avustralya'da ki *ilk İslami saldırı* olarak nitelendirilmiştir. Diğer yandan Türkiye'de konu akademisyenler tarafından Avustralya'da *iki kahraman figürü* oluşturulmuş olsa da günümüzde konuyu çalışan pek çok akademisyenin aynı fikirde olmadığıdır.

Kaynakça

- “An Interesting Letter from a Queanbeyan Soldier”. Queanbeyan Age. 25 December 1914.
- Armaoğlu, Fahir. *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983.
- Akdoğan, Lokman. *Kıvılcım Avustralya'ya Savaş Açan İki Türkün Hikayesi*. İstanbul: Yakın Plan Yayınları, 2019.
- *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi: Cilt: Kafkas Cephesi, 3'üncü Ordu Harekâtı*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1991.
- “Broken Hill Battle”. Creswick Advertiser. 12 March 1915, p.3.
- “Broken Hill Battle”, Willaura Farmer, 11 March 1915, p.2.
- Carter, Jeff. *People of the Inland*. Rigby Limited, 1966
- Cayley, Frank. *Flag of Stars*. Adelaide Rigby, 1966.
- Cecil, John. “Anzac Allies: The Japanese Battleship which Sailed by Our Side”. 16 August 2014, <http://www.abc.net.au/local/audio/2014/08/15/4068010> (Erişim Tarihi: 14.09.2018).
- Clark, Chris Coulthard. *The Encyclopaedia of Australia's Battles*. Allen&Unwin, NSW, 2001.
- Cook, Abu Bakr Sirajuddin. “Mullah Abdullah, A Mullah? A Reassessment of the Assertions and the Evidence”. Journal of Muslim

- Minority Affairs. 2022, Vol.42, Issue:4;500-511.
- Dash, Mike. “An Ice Cream War”. <https://mikedashhistory.com/2011/10/20/an-ice-cream-war/> (Erişim Tarihi:26.05.2024).
- Doğanay, Rahmi. “Çanakkale Zaferinin Türk ve Dünya Tarihi Açısından Sonuçları”. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi. 1993, Sayı: 12.
- Gaynor, Bernard. “100th Anniversary of First Islamic Attack in Australia”. A Weekly Commentary On Target, 16th January 2015, Vol.51, No.2; 6-7.
- Ilıcak, M. Türkay. *İki Türk'ün Avustralya'ya Savaş İlanı*. İstanbul: Venüs Matbaacılık, 2001.
- Kıyanç, Sinan. “Broken Hill'den Çanakkale'ye: Avustralya'da “Düşman” İmajının Doğuşu”. Ed. Barış Borlat ve Burhan Sayılır, 105. Yılında Çanakkale Muharebelerine Bakış. Ankara: Çanakkale Savaşları Kitapları Dizisi, 2020.
- Koca, Salih. *Broken Hill Savaşı 1915*. İstanbul: Çapraz Kitaplar, 2018.
- “Mementoes of the Crime”. Brisbane Truth. 19 December 1920, p.9.
- Mombauer, Annika. “July Crisis 1914”. https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/july_crisis_1914 (Erişim Tarihi:21.10.2023).
- Rajkowski, Pamela. *In the Track of the Camelmen*. Openbook Howden Print & Design, 2021.
- Saltık, Ekrem. “Anzak Komplosu”, *Osmanlı'nın Son Kilidi Çanakkale (Tek Kitap)*. Ed. Soner Demirsoy vd., İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2014.
- Stevens, Christine. “Mullah Abdullah”. Australia Dictionary of Biography, National Centre of Biography Australian National University, 2005 <https://adb.anu.edu.au/biography/abdullah-mullah-12763> (Erişim Tarihi:08.10.2023).
- Stevens, Christine. *Tin Mosques and Ghantowns*, Alice Springs, Paul

- Fitzsimons, 2002.
- Şimşir, Bilal. “1915 Çanakkale Savaşı ve Türkiye-Avustralya İlişkileri”. Çanakkale Araştırmaları. Sayı:2.
 - Tattersfield, David. “New Year’s Day 1915: The Unknown ‘Battle of Broken Hill’”, <https://www.westernfrontassociation.com/world-war-i-articles/new-years-day-1915-the-unknown-battle-of-broken-hill/> (Erişim Tarihi:26.05.2024).
 - “The Battle of Broken Hill”. <https://mhns.wa.gov.au/stories/ww1/battle-broken-hill/> (Erişim Tarihi:11.10.2023).
 - “The Enemy at Home”, “The Battle of Broken Hill and Repercussions for the German Community”. <https://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibition/enemyathome/battle-of-broken-hill/index.html> (Erişim Tarihi:11.10.2023).
 - *The Personal Bicentennial Diary*, Sunshine Diaries, Brisbane, 1987.
 - “The site of the Battle of Cable Hill [PRG 280/1/27/108]”. <https://collections.slsa.sa.gov.au/resource/PRG+280/1/27/108> (Erişim Tarihi:11.10.2023).
 - “On Board a Military Transport”. Bendigonian. 15 December 1914.
 - Özcan, Orhan. “Avustralya Ulus Bilincinin Oluşmasında Çanakkale Savaşı’nın Rolü”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir 2018.
 - Özcan, Orhan. “Avustralya’nın Birinci Dünya Savaşı’na Katılmasında Büyük Britanya Etkisi: Siyasi Elitler ve Savaş Posterleriyle Propaganda”. Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı. 2021,C. XIX Sayı:30;173-198.
 - Özcan, Orhan. “Avustralya’nın Asya-Pasifik’te Tehdit Algısı: Sarı Tehlike (1850-1914)”. Güvenlik Stratejileri Dergisi. 2021, 17 (40); 865-898, DOI: 10.17752/guvenlikstrtj.1029874.
 - Özcan, Orhan. “Avustralya’nın I. Dünya Savaşına Katılmasında İngiltere Etkisi”. Ed. Osman Köse, İlkçağlardan Modern Döneme Tarihten İzler, Uluslararası Multidisipliner Akademik Çalışmalar Sempozyumu. 2018, ss.245-262.
 - Vakkasoğlu, Vehbi. *Bir Destandır Çanakkale*. İstanbul: Nesil Yayınları, 2020.

Atıf

Özcan, Orhan. “Broken Hill Saldırısı”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), 2024.

Orhan Özcan, “Broken Hill Saldırısı”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), İstanbul 2024.